

October-November 2020, Volume 9, Issue 5

Correlation between Self-efficacy and Addiction to Social Networks with the Motivation of Academic Achievement in high School Students in Tehran

Saeed Asghari Ghanji¹, Mohammadreza Esmaili^{2*}, Zahra Haji Anzehai³

1- Department of Sports Management, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

2- Department of Sports Management, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

(Corresponding Author)

E-mail: Dr.m.esmaeili@gmail.com

3- Department of Sports Management, Central Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Received: 21 June 2020

Accepted: 26 Sep 2020

Abstract

Introduction: All kinds of social networks have had profound and varied effects on the lives of people in human society, especially adolescents and young people. The aim of this study was to determine the correlation between self-efficacy and addiction to social networks with the motivation of academic achievement in high school students in Tehran.

Methods: The present study is descriptive-correlational. The statistical population included all high school students in Tehran in the academic year of 2009-2010. Using random cluster sampling, 422 people were selected and entered the study. To collect data from the demographic questionnaire, "General Self-Efficacy Scale", "Addiction to Mobile Questionnaire Based on Social Networks" and "Measurement Questionnaire" and the "Questionnaire Measure of Achievement Motivation" were used. Construct validity was measured by factor analysis method, convergent validity and reliability (Cronbach's alpha) of the instruments were measured. Data analysis was also performed by SPSS. 18 and PLS. 2.3.

Results: The correlation between self-efficacy variables and motivation for direct and positive academic achievement and addiction to social networks was negative and direct, which is statistically significant ($P \geq 0.05$).

Conclusions: There is a significant negative correlation between social media addiction and self-efficacy and between social media addiction and students' motivation for progress. It is suggested that education administrators and officials, through education, acquaint students with its harms and side effects and teach them ways to reduce and eliminate addiction to social networks.

Key words: Motivation for academic achievement, Self-efficacy, Addiction to social networks.

همبستگی خودکارآمدی و اعتیاد به شبکه های اجتماعی با انگیزه پیشرفت تحصیلی در دانش آموزان مقطع متوسطه دوم شهر تهران

سعید اصغری گنجی^۱، محمدرضا اسماعیلی^۲، زهرا حاجی انزهایی^۳

۱- گروه مدیریت ورزشی، واحد تهران مرکزی دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲- گروه مدیریت ورزشی، واحد تهران مرکزی دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

ایمیل: Dr.m.esmaeili@gmail.com

۳- گروه مدیریت ورزشی، واحد تهران مرکزی دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۷/۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۴/۱

چکیده

مقدمه: انواع شبکه های اجتماعی تاثیرات عمیق و گوناگونی را بر زندگی افراد جامعه ی بشری بخصوص نوجوانان و جوانان داشته است. هدف از انجام مطالعه حاضر تعیین همبستگی خودکارآمدی و اعتیاد به شبکه های اجتماعی با انگیزه پیشرفت تحصیلی در دانش آموزان مقطع متوسطه دوم شهر تهران بود.

روش کار: پژوهش حاضر از نوع توصیفی- همبستگی می باشد. جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان دوره متوسطه دوم تهران در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ بود که با استفاده از روش نمونه گیری خوشه ای تصادفی، تعداد ۴۲۲ نفر انتخاب و وارد پژوهش شدند. برای جمع آوری داده ها از پرسشنامه جمعیت شناختی، "مقیاس خودکارآمدی عمومی" (General Self-Efficacy Scale)، "پرسشنامه اعتیاد به شبکه های اجتماعی مبتنی بر موبایل" (Addiction to Mobile A Questionnaire) و "پرسشنامه اندازه گیری انگیزه پیشرفت" (Questionnaire Based on Social Networks Measure of Achievement Motivation) استفاده شد. روایی سازه به روش تحلیل عاملی اکتشافی و روایی همگرا و پایایی (آلفا کرونباخ) ابزارها بررسی و تایید شد. همچنین تحلیل داده ها به وسیله نرم افزارهای اس پی اس اس نسخه ۱۸ و پی ال اس نسخه ۲،۳ انجام گرفت.

یافته ها: همبستگی متغیرهای خودکارآمدی با انگیزش پیشرفت تحصیلی مستقیم و مثبت و با اعتیاد به شبکه های اجتماعی به منفی و مستقیم بوده که به لحاظ آماری معنادار است ($P \leq 0/05$).

نتیجه گیری: بین اعتیاد به شبکه های اجتماعی با خودکارآمدی و بین اعتیاد به شبکه های اجتماعی و انگیزه پیشرفت دانش آموزان همبستگی منفی و معنادار وجود دارد. پیشنهاد می گردد که مدیران و مسئولین آموزش و پرورش، با آموزش، دانش آموزان را با مضرات و اثرات سو آن آشنا نموده و شیوه های کاهش و از بین بردن اعتیاد به شبکه های اجتماعی را آموزش دهند.

کلید واژه ها: انگیزه پیشرفت تحصیلی، خودکارآمدی، اعتیاد به شبکه های اجتماعی.

مقدمه

خودکارآمدی (Self-efficacy) یکی از متغیرهای تأثیرگذار بر یادگیری و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان است که در سال های اخیر مورد توجه بسیاری از صاحب نظران حوزه های تعلیم و تربیت قرار گرفته است (۱). Bandura (۲) خودکارآمدی را قضاوت افراد در مورد توانایی هایشان برای سازمان دهی و اجرای یک سلسله کارها جهت رسیدن به انواع تعیین شده عملکرد می داند. از دیدگاه Bandura،

دانش آموزان خودکارآمد هنگام مواجهه با مشکلات بیشتر از افرادی که به قابلیت خود تردید دارند از خود سخت کوشی و پشتکار نشان می دهند و فعالانه در فعالیت های آموزشی شرکت می کنند. به طور کلی هنگامی که افراد بر این باور باشند که قابلیت ها و توانایی های لازم برای انجام کار یا فعالیتی را دارند، برای انجام آن تکلیف وقت بیشتری صرف نموده و در نهایت به نتایج بهتری دست پیدا خواهند کرد. ادراک افراد از خود، بر تفکر، انگیزش، عملکرد و هیجانات فرد تأثیر می گذارد (۳).

باورهای خودکارآمدی، یکی از راه‌هایی است که پژوهشگران، انگیزش و باورهای دانش‌آموزان درباره قابلیت‌هایشان برای انجام تکالیف مدرسه را مفهوم‌سازی کرده‌اند. در طول دو دهه گذشته خودکارآمدی به‌عنوان یک رفتار انگیزشی مهم در پژوهش رفتار انسان نمایان شده است. این‌گونه دریافت شده که درجات بالای خودکارآمدی به سطوح افزایش‌یافته عملکرد در شماری از تکالیف منجر می‌شود. بعلاوه، باورهای خودکارآمدی تعیین می‌کند که افراد تا چه اندازه برای فعالیت‌های خود انرژی صرف می‌کنند و تا چه میزان در برابر موانع مقاومت می‌نمایند. خودکارآمدی بر رفتار فرد بسیار تاثیرگذار است. به‌عنوان مثال، دانش‌آموز دارای خودکارآمدی سطح پایین ممکن است حتی برای یک امتحان خودش را آماده نکند، زیرا فکر می‌کند که هر اندازه زحمت بکشد، فایده‌ای نخواهد داشت. در مقابل، فردی با خودکارآمدی سطح بالا در انجام کارها امیدوارتر و موفق‌تر است. بدین ترتیب، یادگیری به وسیله خودکارآمدی سطح پایین محدود می‌شود و به وسیله خودکارآمدی سطح بالا افزایش می‌یابد (۴). Bandura خودکارآمدی را هم به عنوان محصول تعامل ما با جهان و هم به عنوان عامل تاثیرگذار بر کیفیت تعامل‌های تعریف می‌کند. تعبیرات شناختی ما از موفقیت‌ها و شکست‌هایمان بر باورهای خودکارآمدی بعدی تاثیر می‌گذارد و باورهای خودکارآمدی، تلاش پایدار و منابع شناختی که برای تعامل با جهان اطراف به‌کار برده می‌شود را تحت تاثیر قرار می‌دهد (۵). خودکارآمدی تحصیلی، به معنی اطمینان در انجام وظایف تحصیلی مانند خواندن کتاب، پاسخ به سئوالات در کلاس و آمادگی برای آزمون است. سطوح بالای خودکارآمدی تحصیلی منجر به میانگین نمرات بالاتر و پایداری برای تکمیل تکالیف می‌شود. در نتیجه دانش‌آموزانی که خودکارآمدی تحصیلی بالاتری دارند، سازگاری تحصیلی بهتری دارند و راهبردهای یادگیری سودمندتری را به‌کار برده و در نهایت، کارکرد بهتری خواهند داشت (۶). خودکارآمدی تحصیلی روی انتخاب فعالیت‌ها، تلاش صرف شده، استقامت و پایداری در انجام تکالیف و دستاوردهای تکلیف، تاثیر می‌گذارد. همچنین خودکارآمدی تحصیلی جز عواملی است که در پیشرفت تحصیلی نقش زیادی دارد و دانش‌آموزان دارای خودکارآمدی بالا در مقایسه با دانش‌آموزان دارای خودکارآمدی پایین، به پیشرفت بیشتری نائل می‌شوند (۷).

در این راستا پژوهش‌های عابدینی (۱)، عاشوری (۳)، رحمانی (۸)، تیموری فرد و فولادچنگ (۹)، الهی مطلق و همکاران (۱۰)، Eachus & Cassidy (۱۱) به رابطه مثبت خودکارآمدی با پیشرفت تحصیلی اشاره کردند ولی پژوهشی که به بررسی همبستگی سه متغیر خودکارآمدی و اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی با انگیزه پیشرفت تحصیلی در کنار یکدیگر پردازد، یافت نشد.

از سوی دیگر، پیشرفت تحصیلی و عوامل مؤثر بر آن سال‌ها است که مورد توجه پژوهشگران آموزشی قرار گرفته است با توجه به آشکار شدن پیشرفت تحصیلی در نظام آموزشی، شناسایی و بررسی عوامل مؤثر بر آن حائز اهمیت است (۱۲). انگیزه پیشرفت بر اساس دو مفهوم رقابت و برتری جوئی تعریف می‌شود؛ افراد با انگیزه پیشرفت بالا تلاش و کوشش خود را جهت رسیدن به اهداف متعالی به کار می‌گیرند که روان‌شناسان و مدرسان بر نقش و تاثیر انگیزه بر یادگیری و دستاوردهای علمی دانش‌آموزان و دانشجویان تاکید دارند (۱۳).

انگیزه (motivation) اصطلاحی کلی برای مشخص کردن زمینه‌ی مشترک نیازها، شناخت‌ها و هیجان‌هاست که از نیروهای درون فرد و محیط ناشی می‌شود (۱۴). برای اظهارنظر درباره کیفیت انگیزه دیگران و چگونگی جلوه گر شدن انگیزه باید، شناخت، نیاز، هیجان و مشوق‌های بیرونی را مورد بررسی قرار داد. بر این اساس چهار رویکرد انگیزشی مبتنی بر نیازها (needs)، هیجان‌ها (excitement)، شناخت‌ها (cognitions) و مشوق‌های بیرونی (external incentives)، در آموزش و پرورش تاکید می‌شود.

تعریف دیگر انگیزه، نیروی ایجادکننده، نگهدارنده و هدایت‌کننده رفتار می‌باشد (۱۵) و انگیزه تحصیلی (academic motivation) نیروی نگهدارنده دانش‌آموز برای ادامه‌ی تحصیل در مدرسه می‌باشد (۱۶). اهمیت انگیزه در تعلیم و تربیت انکارناپذیر بوده و مطالعات چند دهه اخیر در حوزه آموزشی نیز بر این نکته تاکید دارند که انگیزه یکی از عوامل مهم و دائمی در بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان می‌باشد همچنین وجود انگیزه پیشرفت، تحرک لازم را برای به پایان رساندن موفقیت‌آمیز تحصیل در امر یادگیری و تحصیل سبب می‌شود (۱۷). انگیزه تحت تاثیر چهار عامل ۱- محیط و محرک‌های بیرونی، ۲- حالت و وضعیت درونی، ۳- هدف رفتار، منظور و گرایش و ۴- ابزار

آموزانی که زمان زیادی را در شبکه های اجتماعی بسر می برند، عملکرد تحصیلی پایینی دارند. گذراندن مدت زمان طولانی در شبکه های اجتماعی موجب تعلل ورزی در انجام تکالیف می شود و تعلل ورزی مزمن و طولانی مدت، به یادگیری شتاب زده و در نتیجه پیشرفت تحصیلی پایین منجر می شود (۲۷). از این رو یکی از چالش هایی که توسط شبکه های اجتماعی بوجود می آید، اعتیاد اینترنتی است. با بررسی پیشینه پژوهشی در زمینه رابطه بین اعتیاد به شبکه های اجتماعی و انگیزه پیشرفت تحصیلی در بین دانشجویان، پژوهش های متعددی (۱۸، ۲۸ - ۳۴) انجام شده است اما در خصوص رابطه بین اعتیاد به شبکه های اجتماعی و انگیزه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، پژوهش زیادی انجام نگردیده است. بنابراین، مطالعه در این موضوع یک ضرورت است تا به پیامدها و آسیب های طولانی و بیش تر آن توجه شود. لذا مطالعه حاضر با هدف تعیین همبستگی خودکارآمدی و اعتیاد به شبکه های اجتماعی با انگیزه پیشرفت تحصیلی در دانش آموزان مقطع متوسطه دوم شهر تهران در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ انجام شد.

روش کار

مطالعه حاضر توصیفی-همبستگی می باشد. جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان مقطع متوسطه دوم (کلاس دهم، یازدهم یا دوازدهم)، تهران در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ بود شامل ۱۰۰۰۹۳ دانش آموز پسر و ۱۰۵۳۴۸ دانش آموز دختر و در مجموع ۲۰۰۴۴۱ دانش آموز بود. از روش نمونه گیری تصادفی خوشه ای برای تعیین نمونه استفاده شد. این روش وقتی به کار می رود که فهرست کامل افراد جامعه در دسترس نباشد. به این منظور افراد را در دسته هایی خوشه بندی می شوند، سپس از میان خوشه ها نمونه گیری به عمل می آید (۴۵). بنابراین جهت این امر، آموزش و پرورش شهر تهران به ۵ قسمت شمال (منطقه ۱) جنوب (منطقه ۱۹) مرکز (منطقه ۶) شرق (منطقه ۴) و غرب (منطقه ۵) تقسیم و از هر منطقه جغرافیایی تفکیکی به صورت تصادفی یک منطقه به عنوان نمونه انتخاب شد. سپس از هر منطقه یک مدرسه دولتی و یک مدرسه غیر دولتی با (جنسیت تفکیکی پسر و دختر) به صورت تصادفی به عنوان نمونه انتخاب شد و پس از انتخاب مدارس، از هر کدام به صورت تصادفی یک کلاس به عنوان نمونه انتخاب شد. لذا در مجموع تعداد ۱۰ مدرسه و ۲۰ کلاس (از هر منطقه منتخب،

دستیابی به هدف می باشد که شبکه های اجتماعی و مشغله های آن جز عوامل و محرک های بیرونی می باشند (۱۸).

امروزه افراد جامعه با استفاده از دانش و فناوری به دنیای تازه ای دست یافته است (۱۹). شبکه های اجتماعی جزء ابزارهایی است که در سال های اخیر تعداد کاربران آن افزایش یافته و اکثریت کاربران آن افراد بالغ هستند (۲۰). در حال حاضر، صدها سایت شبکه اجتماعی با قابلیت های مختلف وجود دارند که کاربران بدون محدودیت محل زندگی، کارها و فعالیت های روزانه خود را با آن ها انجام می دهند و در عین حال نوعی وابستگی به شبکه های اجتماعی حاصل شده است.

Andreessen (۲۱) اشاره می کند که اعتیاد به شبکه های اجتماعی چهار نوع پیامد نامطلوب شامل مشکلات هیجانی، مشکلات روابط، مشکلات عملکرد و مشکلات سلامتی دارد (۲۲). اعتیاد به شبکه های مجازی، به عنوان استفاده پیوسته و کنترل ناپذیر شبکه ها؛ با وجود نتایج منفی آن در کیفیت کار، مطالعه و زندگی اجتماعی، تعریف شده است. مطالعات نشان می دهد، افرادی که به شبکه های اجتماعی معتاد شده اند، نشانه های مشابه افراد معتاد به مواد مانند تحمل، ترک، تضاد، اهمیت یافتن موضوع، بازگشت (Relapse) و تغییرات خلقی را تجربه می کنند (۲۱). از جمله کاربران این شبکه ها، دانش آموزان نوجوان می باشند و از جمله افرادی هستند که به شدت، مستعد اعتیاد به شبکه های مجازی هستند (۲۳). با توجه به اینکه نوجوانی دوره آسیب پذیری نسبت به اثرات وقایع و پدیده های اجتماعی است، مطالعه تاثیر شبکه های اجتماعی در زندگی اجتماعی و تحصیلی نوجوانان امر مهمی به شمار می آید. رسانه های اجتماعی شامل وب سایت های شبکه های اجتماعی، بخشی جداناپذیر، از زندگی دانش آموزان است که استفاده غیرمعمول و پیوسته از این شبکه ها می تواند بر پیشرفت تحصیلی آنان تأثیر منفی بگذارد. پیشرفت تحصیلی به تغییرات کمی و کیفی در معلومات و مهارت های دانش آموزان به واسطه برخورداری از آموزش و پرورش رسمی اطلاق می شود که با معدل درسی سالانه آن ها سنجیده می شود (۲۴). مطالعات نشان می دهد، استفاده زیاد از شبکه های اجتماعی به کاهش یادگیری و در نتیجه کاهش سطح کلی نمرات دانش آموزان منجر می شود (۲۵). Heffner (۲۶) نیز در مطالعه خود دریافتند دانش

یک مدرسه دولتی و یک مدرسه غیردولتی)، جنسیت پسر و دختر مورد پژوهش قرار گرفت. تعداد افراد نمونه در این پژوهش ۵۶۲ نفر (۲۸۲ دانش آموز پسر و ۲۸۰ دانش آموز دختر) بوده که پس از ریزش، نهایتاً ۴۲۲ عدد پرسشنامه مورد تحلیل قرار گرفت.

معیارهای ورود به پژوهش عبارت بود از این که دانش آموز در مقطع متوسطه دوم (یکی از کلاس های دهم، یازدهم یا دوازدهم) شاغل به تحصیل بود. ساکن شهر تهران بود. دانش آموز جهت شرکت در پژوهش، رضایت کامل داشت. همچنین هر زمان که از ادامه پژوهش منصرف می شد، مختار به خروج از پژوهش بوده و هیچگونه اجباری برای ادامه کار نداشت. برای جمع آوری داده ها از ابزارهایی به شرح ذیل استفاده شد:

بخش اول پرسشنامه ها مربوط به سؤالات جمعیت شناختی نمونه های پژوهش بود که شامل جنسیت، سن، مقطع متوسطه دوم (کلاس دهم، یازدهم یا دوازدهم)، رشته تحصیلی و نوع شبکه های اجتماعی مورد استفاده و میزان ساعت استفاده از شبکه های اجتماعی بود.

"مقیاس خودکارآمدی عمومی" (General Self-Efficacy Scale) توسط Sherer و همکاران (۳۵) طراحی شد. آن ها معتقد بودند که نظریه خودکارآمدی، الگویی از فرآیندهای شناختی برای سازش یافتگی می باشد و برای اولین بار مقیاسی جهت اندازه گیری این باور عمومی، تحت عنوان "مقیاس خودکارآمدی عمومی" طراحی نمودند که اختصاص به موقعیت خاصی از رفتار ندارد. بدون مشخص کردن عوامل و زیرمقیاس، این مقیاس را طراحی نمودند. این مقیاس سه جنبه از رفتار شامل علاقه به شروع رفتار (willingness to initiate behavior)، علاقه به تلاش برای تکمیل رفتار (willingness to expend effort in completing the behavior)، مقاومت در برابر مشکلات (persistence in the face of adversity) را اندازه گیری می کند. نمره گذاری این مقیاس بر اساس یک مقیاس ۵ درجه ای لیکرت به ترتیب کاملاً مخالف ۱، مخالف ۲، حد وسط: ۳، موافق: ۴، کاملاً موافق: ۵. انجام می گیرد. در ۶ عبارت (عبارت های ۱-۳-۹-۸-۱۳-۱۵) برای گزینه های کاملاً موافقم، موافقم، حد وسط، مخالفم، کاملاً مخالفم به ترتیب نمره های ۵-۴-۳-۲-۱ نمره گذاری می شود و نمره گذاری ۸ عبارت (عبارت های ۲، ۴، ۵، ۷، ۱۱، ۱۲، ۱۴، ۱۶) به صورت معکوس می باشد. حداقل نمره در این مقیاس برابر

با ۱۷ و حداکثر آن برابر با ۸۵ می باشد و نمره بالا حاکی از احساس خودکارآمدی بالاست. ۱۴ عبارت است.

Sherer و همکاران (۳۵) اندازه گیری روایی سازه را در ۲۹۸ دانش آموزان ثبت نام شده در کلاس های مقدماتی روانشناسی انجام دادند. نتایج تحلیل عاملی، دو عامل خودکارآمدی عمومی و تجربیات خودکارآمدی در موقعیت های اجتماعی را نشان داد. برای سنجش روایی سازه همزمان "مقیاس خودکارآمدی عمومی" از "مقیاس کنترل درونی- بیرونی" (Internal-External Control Scale)، "مقیاس مود پسند بودن در جامعه کرون- مارلو" (Marlow-Crown's Social Desirability)، "مقیاس اعتماد به نفس" (Self-Esteem Scale)، "مقیاس شایستگی بین فردی" (In terpersonal Competency Scale)، "مقیاس بیگانگی از خود" (Ego Strength Scale) و "خرده مقیاس I-E مقیاس کنترل شخصی" (Personal Control Subscale of the I-E Scale) استفاده و همبستگی بررسی شد. نتایج همبستگی مثبت متوسط را نشان داد. ضریب پایایی آلفا کرونباخ در دو عامل خودکارآمدی عمومی و تجربیات خودکارآمدی در موقعیت های اجتماعی، با نمونه فوق به ترتیب ۰/۸۶ و ۰/۷۱ برای خرده مقیاس های خودکارآمدی عمومی و برای خودکارآمدی اجتماعی حاصل شد.

بعلاوه، Sherer و همکاران (۳۵) روایی ملاکی (criterion validity) "مقیاس خودکارآمدی عمومی" با ۱۵۰ بیمار بستری از مرکز پزشکی اداره جانبازان Tuscaloosa انجام شد. نتایج نشان داد پرسشنامه جمعیت شناختی با نمره های خرده مقیاس خودکارآمدی عمومی و تجربیات خودکارآمدی در موقعیت های اجتماعی ارتباط داشت. لذا مقیاس از روایی ملاکی برخوردار است.

همچنین در پژوهش براتی بختیاری (۳۶) برای بدست آوردن روایی سازه همزمان "مقیاس خودکارآمدی عمومی" را با "مقیاس عزت نفس روزنبرگ" (Rosenberg's Self-Esteem) ۱۰۰ دانش آموزان سال سوم دبیرستان شهر اهواز برابر ۰/۶۱ گزارش داده است. بعلاوه، پایایی "مقیاس خودکارآمدی عمومی" را در نمونه فوق به دو روش دینیمه کردن برابر ۰/۷۶ و روش آلفا کرونباخ ۰/۸۰ محاسبه و بدست آورد.

اصغرنژاد و همکاران (۳۷) با نمونه ۳۴۴ نفری از دانشجویان دوره کارشناسی (۱۹۹ زن و ۱۴۵ مرد در فاصله سنی ۱۸ تا ۲۹

۱، گزینه ب نمره ۲، گزینه ج نمره ۳ و گزینه د نمره ۴ نمره گذاری می گردد. ۱۹ عبارت (عبارت های شماره ۲۶، ۲۵، ۲۴، ۲۳، ۲۲، ۲۱، ۲۰، ۱۹، ۱۸، ۱۷، ۱۲، ۱۱، ۱۰، ۸، ۷، ۶، ۵، ۳، ۲) به صورت: گزینه الف نمره ۴، گزینه ب نمره ۳، گزینه ج نمره ۲ و گزینه د نمره ۱. نمره گذاری می گردد. برای به دست آوردن نمره کلی، تک تک عبارت ها را با هم جمع نموده و به عنوان میزان انگیزه پیشرفت تحصیلی فرد در نظر گرفته می شود. نمره ای که از مجموع سؤالات به دست می آید اگر بالا (بالتر از میانگین) باشد نشانگر انگیزه پیشرفت بالا و نمرات پایین (پایین تر از میانگین) بیانگر انگیزه پیشرفت پایین در فرد می باشد. در نهایت، کسب نمره بالا در این آزمون حاکی از داشتن انگیزه پیشرفت بالا است؛ به این صورت که کسب نمره ۱۱۶، به معنای این است که آزمودنی دارای بالاترین میزان انگیزه پیشرفت و کسب نمره ۲۹ به معنای انگیزه پیشرفت بسیار کم می باشد ولی حد وسط ذکر نشده است (۳۹).

Hermans (۳۸) برای سنجش روایی "پرسشنامه اندازه گیری انگیزه پیشرفت" به روش شاخص روایی محتوایی به وسیله نظرات ۳۲ نفر از متخصصان رشته روانشناسی را به کار گرفت که شاخص روایی محتوایی را مورد تایید گزارش نمود (عدد بدست آمده ذکر نشده است). همچنین با روش روایی همگرا، ضریب همبستگی هر عبارت را با رفتارهای پیشرفت گرا (Progressive behaviors)، محاسبه و ضرایب به ترتیب در دامنه ای از ۰/۳۱ تا ۰/۵۷ گزارش شده است. بعلاوه روایی همگرا دو عبارت را، با رفتارهای پیشرفت گرا بررسی نموده و ضریب همبستگی روایی همگرا را ۰/۸۸ بدست آورد. همچنین روایی ملاکی همزمان پرسشنامه مذکور با "آزمون اندرپافت موضوع" (Thematic Apperception Test) بررسی نمود و ضریب همبستگی بدست آمده را بالا گزارش نموده ولی اطلاعات زیادی در زمینه عدد بدست آمده و نمونه های آن گزارش نشده است. پایایی "پرسشنامه اندازه گیری انگیزه پیشرفت"، را با نمونه ی شامل ۱۲۵ دانشجوی پسر ورودی جدید در رشته روانشناسی، حقوق، ریاضیات، شیمی و زیست شناسی از دانشگاه Nijmegen هلند بررسی کرد. ضریب آلفا کرونباخ و بازآزمایی (پس از گذشت ۳ هفته) به ترتیب ۰/۸۲ و ۰/۸۵ به دست آمد.

در ایران نیز شکرشکن و همکاران (۴۰) با نمونه ۲۰۰ تن (از دانشجوی دختر و پسر در سال تحصیلی ۸۲-۱۳۸۱ در

سال) در سال تحصیلی ۱۳۸۲ دانشگاه شهید بهشتی روایی سازه (تحلیل عاملی تاییدی و اکتشافی) و ملاکی و پایایی به روش ضریب آلفا کرونباخ "مقیاس خودکارآمدی عمومی" را مورد سنجش قرار دادند. جهت بررسی روایی ملاکی، همبستگی "مقیاس خودکارآمدی عمومی" با "مقیاس مسند مهارگذاری" (Internal and External Scale) مورد بررسی قرار گرفت و نتایج نشان داد که دو مقیاس دارای همبستگی مثبت و بالا دارند. برای محاسبه پایایی با نمونه فوق همسانی درونی عبارات کل مقیاس ضریب آلفا کرونباخ برای کل مقیاس ۰/۸۳ و برای عامل اول ۰/۷۶، عامل دوم ۰/۶۸ و عامل سوم ۰/۵۶ نشان داد (۳۷).

"پرسشنامه اندازه گیری انگیزه پیشرفت" (A) Questionnaire Measure of Achievement (Motivation) توسط Hermans (۳۸) تهیه شده و شامل ۲۹ عبارت است. Hermans بر مبنای دانش نظری و تجربی موجود درباره نیاز پیشرفت این پرسشنامه را طراحی نموده است و برای نگارش سؤالات پرسشنامه، ۱۰ ویژگی که افراد دارای انگیزه پیشرفت بالا از افراد با انگیزه پیشرفت پایین، متمایز می کند و از بررسی مطالعات قبلی به دست آورده بود، به عنوان مبنای راهنما برای انتخاب سؤالات برگزیده است.

۱۰ ویژگی که افراد با نیاز به پیشرفت بالا را از افراد با نیاز به پیشرفت پایین متمایز می کند و به عنوان مبنایی برای نوشتن سؤالات پرسشنامه استفاده شده، شامل ویژگی های زیر می باشند:

۱- سطح آرزوی بالا، ۲- انگیزه قوی برای تحرک به سوی بالا، ۳- مقاومت طولانی در مواجهه با تکالیف یا سطح دشواری متوسط، ۴- تمایل به تلاش مجدد در انجام تکالیف نیمه تمام، ۵- ادراک پویا از زمان، این احساس که امور به سرعت روی می دهند، ۶- آینده نگری، ۷- توجه به ملاک شایستگی در انتخاب دوستی همکار و الگو، ۸- بازشناسی از طریق عملکرد خوب در کار، ۹- کاری را به خوبی انجام دادم، ۱۰- رفتار با خطر کم. (لازم به ذکر است که ویژگی شماره ۱۰، در وجود ندارد). به این ترتیب پرسشنامه بر اساس ۹ ویژگی اول (در رابطه با ویژگی دهم، هیچ عبارتی را ندارد) تدوین شده است.

نمره گذاری "پرسشنامه اندازه گیری انگیزه پیشرفت" به این صورت است که: ۱۰ عبارت (عبارت های شماره ۲۹، ۲۸، ۲۷، ۱۶، ۱۵، ۱۴، ۱۳، ۹، ۴، ۱) به صورت گزینه الف نمره

مقطع کارشناسی کلیه دانشکده های دانشگاه شهید چمران اهواز) روانسنجی "پرسشنامه اندازه گیری انگیزه پیشرفت" انجام دادند. روایی همزمان "پرسشنامه اندازه گیری انگیزه پیشرفت"، با "پرسشنامه انگیزه پیشرفت تحصیلی گیزی" (Geisly Achievement Motivation Scale) انجام و ضریب همبستگی محاسبه شده ۰/۱۶ گزارش شد. برای محاسبه ضریب آلفا کرونباخ و تنصیف، نمونه فوق ضریب آلفا کرونباخ ۰/۷۸ و ضرایب پایایی روش های گاتمن و اسپیرمن- براون، به ترتیب ۰/۷۰ و ۰/۷۲ گزارش شده است (۴۰).

بعلاوه، در پژوهش اکبری (۴۱) در پژوهش خود با جامعه آماری آن ۱۵۳۰ دانش آموزان دختر و پسر مقطع متوسطه استان گیلان، برای بررسی روایی سازه "پرسشنامه اندازه گیری انگیزه پیشرفت" از روش تحلیل عاملی استفاده شد. نتایج نشان داد که پرسشنامه از چهار عامل کلی یعنی اعتماد بنفس، پشتکار و انتخاب شغل، آینده نگری و سخت کوشی تشکیل شده است. بعلاوه، پایایی "پرسشنامه اندازه گیری انگیزه پیشرفت" با نمونه فوق به روش محاسبه ضریب آلفا کرونباخ اندازه گیری و ۰/۸۴ به دست آمد.

"پرسشنامه اعتیاد به شبکه های اجتماعی مبتنی بر موبایل" (Addiction to Mobile Questionnaire Based on Social Networks) توسط خواجه احمدی و همکاران (۴۲) طراحی و روان سنجی گردید. "پرسشنامه اعتیاد به شبکه های اجتماعی مبتنی بر موبایل" دارای ۲۳ عبارت و ۴ مولفه عملکرد فردی (including individual performance) (۹ عبارت شامل عبارت های ۱-۹)، مدیریت زمان (time management) (۶ عبارت شامل عبارت های شماره ۱۰-۱۵)، خودکنترلی (self-control) (۴ عبارت شامل عبارت های ۱۶-۱۹) و روابط اجتماعی (social communication) (۴ عبارت شامل عبارت های ۲۰-۲۳) می باشد. نمره گذاری پرسشنامه در یک مقیاس لیکرت ۵ نمره ای به صورت مخالف (نمره ۱)، تا حدودی مخالف (نمره ۲)، بی نظر (نمره ۳) و تا حدودی موافق (نمره ۴) و کاملاً موافق (نمره ۵) داده شد. لذا حداقل نمره کل پرسشنامه ۲۳ و حداکثر پرسشنامه ۱۱۵ می باشد. لازم به ذکر است که در پرسشنامه مذکور تمامی عبارت ها مثبت است. سطح اعتیاد به شبکه های اجتماعی در ۴ سطح کاربر پایین تر از حد معمول (نمره ۲۳-۴۶)، کاربر معمولی (نمره ۴۶-۶۹)، کاربر در شرف اعتیاد (نمره ۶۹-۹۲) و کاربر معتاد

(نمره ۹۲-۱۱۵) توصیف می گردید.

جهت تعیین روایی صوری، پرسشنامه به ۱۰ نفر از دانشجویان واجد شرایط پژوهش توزیع و تایید شد. همچنین جهت بررسی روایی محتوا از محاسبه شاخص روایی محتوا و نسبت روایی محتوا استفاده شد. نسبت روایی محتوا با بهره گیری از یک گروه ۱۰ نفره از مدرسین مجرب (تخصص اساتید ذکر نشده) در دو مرحله استفاده و عدد ۰/۶۲ و ۹/۸۶ بدست آمد. همچنین شاخص روایی محتوا نیز با بهره گیری از یک گروه ۱۰ نفره از مدرسین مجرب (تخصص اساتید ذکر نشده) برای تمامی عبارت ها بالای ۰/۷۹ و میزان کلی آن ۰/۹۵ محاسبه گردید. جهت تعیین روایی سازه، از تحلیل عاملی در بین ۲۶۰ دانشجوی دانشگاه علوم پزشکی بوشهر در مقطع کارشناسی و دکتری حرفه ای انجام شد. نتایج بدست آمده ۴ مولفه فوق را تایید کرد. به منظور تعیین پایایی پرسشنامه از محاسبه ضریب آلفا کرونباخ در نمونه ۲۶۰ دانشجوی فوق برای کل پرسشنامه ۰/۹۲ و همچنین به تفکیک برای هر کدام از عامل های پرسشنامه با حداقل ۰/۶۸ و حداکثر ۰/۹۰ (عامل عملکرد فردی ۰/۹۰، مدیریت زمان ۰/۸۱، خودکنترلی ۰/۷۲ و روابط اجتماعی ۰/۶۸) محاسبه گردید (۴۲).

در مطالعه حاضر، برای اطمینان از روایی محتوا به روش کیفی، هر ۳ ابزار "پرسشنامه اندازه گیری انگیزه پیشرفت"، "پرسشنامه اعتیاد به شبکه های اجتماعی مبتنی بر موبایل" و "مقیاس خودکارآمدی عمومی" بین ۱۵ تن از مدرسین مدیریت ورزشی توزیع شد و طبق نظرات آن ها روایی محتوا تأیید شد. برای اطمینان از روایی سازه هر ۳ ابزار فوق، از تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد. تحلیل عاملی تأییدی برای "پرسشنامه اندازه گیری انگیزه پیشرفت" انجام شد. نتایج ۳ عامل با ارزش ویژه بالاتر از ۱ را نشان داد.

همچنین در محاسبه روایی همگرا، میانگین واریانس استخراج شده برای "پرسشنامه اندازه گیری انگیزه پیشرفت" ۰/۷۷، "پرسشنامه اعتیاد به شبکه های اجتماعی مبتنی بر موبایل" ۰/۷۳ و "مقیاس خودکارآمدی عمومی" ۰/۷۹ بدست آمد و با توجه به اینکه اعداد بدست آمده، بزرگ تر از ۰/۵۰ بود، لذا از روایی همگرایی لازم برخوردار است.

جهت سنجش پایایی نیز از ضریب آلفا کرونباخ استفاده شد که پایایی "پرسشنامه اندازه گیری انگیزه پیشرفت" ۰/۸۵، "پرسشنامه اعتیاد به شبکه های اجتماعی مبتنی

به منظور اجرای الگوسازی معادله ساختاری توجه تعدادی پیش فرض اساسی حائز اهمیت است که در پژوهش حاضر پیش فرض های زیر مدنظر قرار گرفته شد. پیش فرض اول مربوط به میزان بهینه نمونه گیری می باشد. به این معنی که تعداد نمونه تا چه اندازه بزرگ باشد تا بتوان به نتایج حاصله اعتماد کرد. صاحب نظران به تعداد متغیرهای مشاهده شده یا معرف ها، تعداد سازه ها یا عامل ها و تعداد پارامترهای آزاد برای برآورد استفاده می کند. Hair و همکاران (۴۳) پیچیدگی الگو، روش برآورد پارامترهای آزاد، برقراری یا عدم برقراری نرمال بودن چند متغیره و میزان داده های مفقود را در اندازه تعداد نمونه تأثیرگذار می دانند. با این حال در پژوهش حاضر با مدنظر قراردادن حد بالای نسبت تعداد نمونه به تعداد متغیرهای مشاهده شده و پارامترهای آزاد، پیچیدگی الگو، روش برآوردهای پارامترهای آزاد برآورد حداکثر درست نمایی (نیاز داشتن به نمونه نمونه بالا)، نمونه داده های مفقود (کمتر از ۵ درصد) و رابطه نرمالیتی چندمتغیره با تعداد نمونه اصل بر این گذاشته شد که نمونه نمونه ۳۱۰ نفر به منظور اجرای الگو سازی معادله ساختاری کفایت لازم را دارد. پیش فرض دوم داده های پرت چندمتغیره بوده و بیانگر این است که در یک فضای چندمتغیره چه تعدادی از موردها می تواند پرت یا دورافتاده محسوب شوند. در این پژوهش از شاخص فاصله ماهالونوبیس (Mahalanobis) استفاده شد. مقدار این شاخص بر اساس فاصله ای حساب می شود که هر مورد از مرکز هندسی داراست. مرکز هندسی بر مبنای میانگین همه متغیرهای مشاهده شده تعیین می گردد و هنگامی که این فاصله برای موردی زیاد باشد آنگاه آن مورد پرت یا دور افتاده تلقی می گردد. در پژوهش حاضر قبل از برآورد پارامترهای آزاد در الگو معادله ساختاری مربوط به هر یک از فرضیه های پژوهش موارد پرت چندمتغیره از طریق شاخص ماهالونوبیس مشخص و از تحلیل کنار گذاشته شدند. پیش فرض سوم نرمال بودن چند متغیره می باشد. برقراری شرط نرمال بودن چندمتغیره از پیش فرض های اصلی در استفاده از روش برآورد حداکثر درست نمایی (ML) در الگو سازی معادله ساختاری است.

در پژوهش حاضر پیش فرض نرمال بودن چندمتغیره در اکثریت موارد تأیید و در مواردی جزئی همه که نقض گردید ضمن بزرگ بودن اندازه نمونه به دلیل نقض این پیش فرض در کنار برآورد حداکثر درست نمایی از برآورد

بر موبایل " ۰/۹۲ و "مقیاس خودکارآمدی عمومی" ۰/۹۱ بدست آمد. بعلاوه، پایایی ترکیبی در این پژوهش سنجیده شد که برای "پرسشنامه اندازه گیری انگیزه پیشرفت" ۰/۹۲، "پرسشنامه اعتیاد به شبکه های اجتماعی مبتنی بر موبایل" ۰/۹۴ و "مقیاس خودکارآمدی عمومی" ۰/۹۳ بدست آمد. با توجه به اینکه اگر میزان پایایی ترکیبی بیش تر از ۰/۷۰ است؛ لذا پایایی پرسشنامه ها در این پژوهش مورد قبول قرار گرفت.

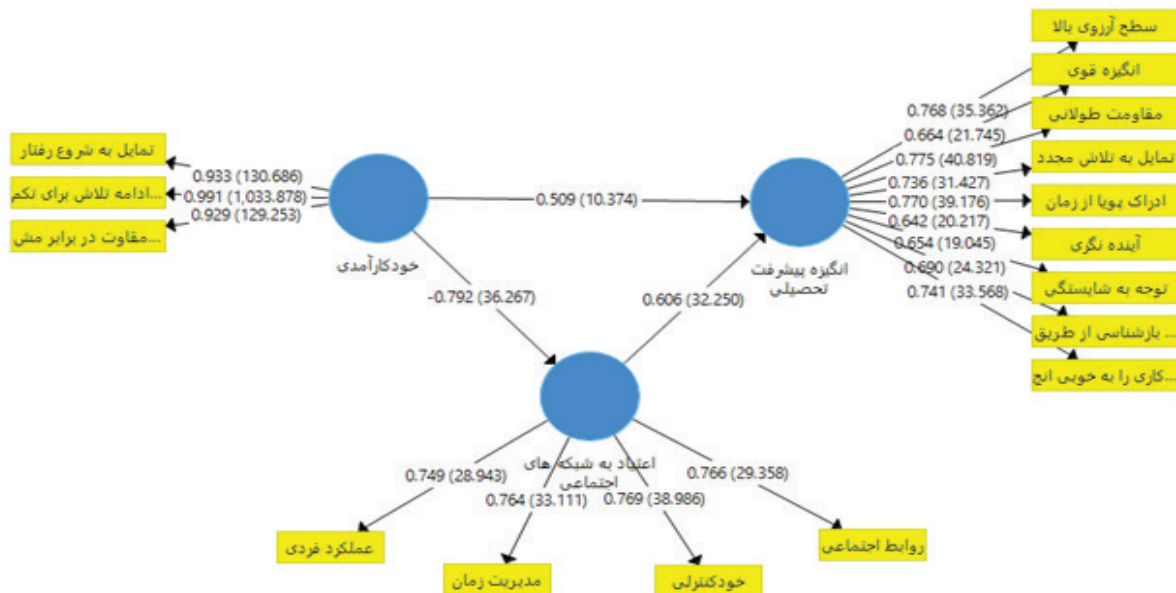
برای جمع آوری داده ها، با توجه به تعداد دانش آموزان مقطع متوسطه دوم شهر تهران تعداد ۵۶۲ پرسشنامه تهیه و پس از اخذ مجوز از حراست اداره کل آموزش و پرورش شهر تهران و مسئولین اداره کل آموزش و پرورش شهر تهران به صورت حضوری و به تعداد لازم پرسشنامه ها به آن ها تحویل داده شد تا پس از تکمیل جمع آوری گردد. تعداد ۴۲۲ پرسشنامه جمع آوری گردید. از روش های آمار توصیفی نظیر میانگین، شاخص های فراوانی، درصد فراوانی، انحراف استاندارد، نما، جدول ها و نمودارها برای بیان اطلاعات توصیفی از جمله تجزیه و تحلیل داده های جمعیت شناختی استفاده شد. همچنین در بخش آمار استنباطی از آزمون کلموگروف اسمیرنوف برای تعیین طبیعی بودن توزیع داده ها، از تحلیل عاملی تأییدی برای اطمینان از روایی سازه پرسشنامه ها، از الگوی معادلات ساختاری جهت تعیین میزان نقش متغیرها بر یکدیگر، استفاده شد. تحلیل داده ها با استفاده از نرم افزارهای اس پی اس اس نسخه ۱۸ و پی ال اس نسخه ۲۳ انجام شد.

یافته‌ها

یافته‌ها نشان داد از بین ۴۲۲ نفر، ۲۲۱ نفر پسر (۵۲/۴ درصد) و ۲۰۱ نفر دختر (۴۷/۶ درصد) بودند. ۱۸۵ نفر که در رده سنی ۱۷ سال (۴۳/۸ درصد) ۱۱۸ نفر در رده سنی ۱۸ سال (۲۸ درصد)، ۱۸۲ نفر در پایه تحصیلی دوم (۴۳/۱ درصد) و ۱۲۰ نفر در پایه تحصیلی اول و سوم (۲۸/۴ درصد)، ۱۴۰ نفر در رشته تحصیلی فنی و حرفه‌ای (۳۳/۲ درصد) و ۲۰ نفر در رشته تحصیلی انسانی (۴/۷ درصد) بودند. ۱۴۳ نفر دانش آموزان از شبکه‌های اجتماعی اینستاگرام (۳۳/۹ درصد) و ۸ نفر دانش آموزان از شبکه‌های اجتماعی ایمو و فیس‌بوک (۱/۹ درصد) و ۱۱۰ نفر از دانش آموزان ۲ ساعت از شبکه‌های اجتماعی (۲۶/۱ درصد) و ۴۵ نفر از دانش آموزان ۴ ساعت از شبکه‌های اجتماعی (۱۰/۷ درصد) استفاده نمودند.

در پژوهش حاضر بیانگر عدم وجود هم خطی چندگانه و یا به عبارتی، مطلوبیت این پیش فرض است. نتایج به دست آمده از (شکل ۱) نشان داد که بارهای عاملی (Tolerance) به دست آمده برای الگو معادله ساختاری بیشتر از ۰/۴ و میزان t value به دست آمده بیشتر از ۱/۹۶ به دست آمد که نشان داد همبستگی متغیرهای خودکارآمدی با انگیزش پیشرفت تحصیلی مستقیم و مثبت و با اعتیاد به شبکه های اجتماعی به منفی و مستقیم بوده که به لحاظ آماری معنادار است ($P \leq 0/05$)؛ بنابراین فرضیه های پژوهش، تأیید می شود.

خودگردان به دلیل وابسته نبودن این نوع برآورد به پیش فرض نرمال بودن چندمتغیره جهت برآورد پارامترهای آزاد و مقایسه با برآورد حداکثر درست نمایی استفاده گردید. پیش فرض آخر هم خطی چندگانه بوده و وضعیتی است که نشان می دهد یک متغیر مستقل تابع خطی از سایر متغیرهای مستقل است. در پژوهش حاضر به منظور بررسی هم خطی بین متغیرهای مستقل در الگوها معادله ساختاری از مقادیر مربوط به دو شاخص (VIF) و (Tolerance) که نشان دهنده میزان هم خطی بین متغیرهای مستقل می باشند استفاده گردیده است. با مدنظر قرار دادن نقطه برش مربوط به شاخص Tolerance ۰/۴ نتایج این دو شاخص

نشانه میانگین اشتراکی هر سازه می باشد و R^2 نیز مقادیر میانگین R Squares سازه های درون الگو است. Wetzels و همکاران (۴۴) سه مقدار ۰/۲۵، ۰/۰۱ و ۰/۳۶ را به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای GOF معرفی نموده اند؛ بنابراین، حاصل شدن ۰/۵۶۲ برای GOF نشان از برازش کلی قوی الگو دارد.

نتایج به دست آمده از (جدول ۱) برای تعیین برازش کلی الگوی معادلات ساختاری، شامل دو بخش الگوی اندازه گیری و ساختاری می شود و با تأیید برازش آن بررسی برازش در یک الگو کامل می شود. برای برازش الگوی کلی تنها از یک معیار GOF استفاده می شود که این متغیر از طریق فرمول $GOF = \sqrt{\text{communalities} + R^2}$ به دست می آید. به طوری که communalities

جدول ۱: مفروضات برازش کلی الگو

GOF	R Squares	communalities	سازه
	-	۰/۶۹۴	خودکارآمدی
۰/۵۶۲	۰/۷۴۰	۰/۳۰۹	اعتیاد به شبکه های اجتماعی
	۰/۶۲۸	۰/۳۸۵	انگیزش پیشرفت تحصیلی
	۰/۶۸۴	۰/۴۶۲	میانگین

سعید اصغری گنجی و همکاران

شده است. آزمون سوبل برای انجام استنباط در مورد ضریب همبستگی غیرمستقیم، بر همان نظریه استنباط مورد استفاده برای ارتباط مستقیم مبتنی است. با در نظر گرفتن سطح خطای ۰/۰۵؛ زمانی که نتیجه آزمون سوبل بیشتر از ۱/۹۶ به دست آید مورد قبول قرار می گیرد. بر همین اساس نتیجه به دست آمده از این آزمون در جدول ۲ با میانجیگری اعتیاد به شبکه های اجتماعی برای الگو معادلات ساختاری پژوهش (۸/۶۳)، بود که نشان دهنده اثبات میانجیگری اعتیاد به شبکه های اجتماعی می باشد. از سوی دیگر، برای تعیین شدت همبستگی متغیر میانجی از آزمون VAF یا همان شمول واریانس است. شمول واریانس هر چقدر به ۱ نزدیکتر باشد نشان از شدت بیشتر همبستگی متغیر میانجی دارد. نتایج به دست آمده از این آزمون در (جدول ۲) (۰/۵۲) نشان از شدت همبستگی متوسط می باشد.

در نهایت یکی از آزمون های مهم برای سنجش معنی داری میانجی گری یک متغیر بین دو متغیر پیش بین و ملاک، آزمون سوبل

$$Z \text{ value} = \frac{a \times b}{\sqrt{(b^2 \times sa^2) + (a^2 \times Sb^2) + (Sa^2 \times Sb^2)}}$$

و برای تعیین شدت همبستگی غیرمستقیم متغیر میانجی از آماره ای به نام VAF با استفاده از فرمول

$$VAF = \frac{a \times b}{(a \times b) + c}$$

محاسبه شده است. آزمون سوبل رویکرد حاصل ضرب ضرایب، روش دلتا یا رویکرد نظریه نرمال هم نامیده

جدول ۲: نتایج آزمون میانجیگری

متغیر مستقل	متغیر میانجی	متغیر وابسته	Sobel	VAF	میانجیگری
خودکارآمدی	اعتیاد به شبکه های اجتماعی	انگیزش پیشرفت تحصیلی	۸/۶۳	۰/۵۲	تأیید

بحث

هدف از انجام مطالعه حاضر تعیین همبستگی خودکارآمدی و اعتیاد به شبکه های اجتماعی با انگیزه پیشرفت تحصیلی در دانش آموزان مقطع متوسطه دوم شهر تهران بود.

یافته های پژوهش حاکیست، بین اعتیاد به شبکه های اجتماعی با خودکارآمدی دانش آموزان از نظر آماری همبستگی معنادار و معکوس وجود دارد. در این راستا نتایج پژوهش یزدانی حاجی میر و جعفری (۴۵)، شریفی و سعیدی (۴۶)، با پژوهش حاضر همخوانی دارد. بنظر می رسد دلیل همسویی نتایج پژوهش های انجام شده با مطالعه حاضر به این دلیل باشد که استفاده مفرط از تلفن همراه و شبکه های اجتماعی، موجب ایجاد نوعی وابستگی شده و این وابستگی نیز به تدریج به عادت تبدیل شده که درست مانند اعتیاد به مواد مخدر، الکل، پرخوری، رابطه ی غیراخلاقی، بازی های رایانه ای و اینترنت مخرب است. اعتیاد به شبکه های اجتماعی عوارض بسیاری بر جای می گذارد و زندگی طبیعی کاربران را تحت تاثیر قرار می دهد و می تواند منجر به تخریب سلامت عمومی و روانی

گردد. یکی از تاثیرات مخرب شبکه های اجتماعی می تواند بر روی خودکارآمدی افراد باشد. باورهای خودکارآمدی از بانفوذترین و تأثیرگذارترین ویژگی موفقیت انسان است. اگر دانش آموزان باور نداشته باشند که می توانند با اعمالشان اثرات مطلوبی بر جای گذارند، انگیزه کمی برای تلاش کردن خواهند داشت؛ چرا که خودکارآمدی، نقش کلیدی و اساسی در امر تعلیم و تربیت و افزایش نگرش، انگیزش و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان ایفا می کند (۴۷).

بعلاوه، یافته های پژوهش حاضر نشان داد که، بین اعتیاد به شبکه های اجتماعی با انگیزه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان از نظر آماری همبستگی معنادار و معکوس وجود دارد. نتایج مطالعه حاضر با نتایج پژوهش های نعیمی (۴۸)، یزدانی حاجی میر و جعفری (۴۵)، سپاهی و نصرت ناهوکی (۴۹)، بهبودی و بهزادی راد (۵۰)، Anand و همکاران (۵۱)، Brunborg و همکاران (۵۲) و Lin و همکاران (۵۳) همسو می باشد. بنظر می رسد دلیل احتمالی همسویی نتایج پژوهش های انجام شده با مطالعه حاضر به این خاطر باشد که ورود فناوری های جدید به زندگی علیرغم

امکاناتی که برای انسان‌ها داشته همواره با آسیب‌هایی همراه بوده است. چرا که دانش‌آموزان بیشترین استفاده‌کنندگان از شبکه‌های اجتماعی هستند و استفاده از این شبکه‌ها به عنوان یکی از عادت‌های روزانه قرار گرفته است. شبکه‌های اجتماعی بدلیل جذابیت‌هایی که برای دانش‌آموزان دارند سبب شده‌اند تا دانش‌آموزان بسیاری زمان خود را صرف استفاده و کار با آن کنند. اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی باعث می‌شود دانش‌آموزان در حد توانایی، استعداد و شایستگی خودشان عمل نکرده و پایین‌تر از حد انتظار فعالیت نمایند. دانش‌آموزانی که درگیر شبکه‌های اجتماعی می‌شوند تمرکزشان بر درس کاهش می‌یابد افت تحصیلی گریبان‌گیرشان خواهد شد. چرا که مدت زیادی را در این شبکه‌ها می‌گذرانند و این امر باعث کاهش زمان مطالعه می‌گردد. علاوه بر این بدلیل سپری کردن زمان بیش از حد در شبکه‌های مجازی، باعث می‌شود تا ساعت‌های طولانی از شب را در این شبکه‌ها بگذرانند و به همین خاطر نمی‌توانند در کلاس درس با تمرکز کافی حضور یابند که این امر نیز می‌تواند باعث افت تحصیلی شود (۵۴).

بعلاوه چنین می‌توان چنین استنباط نمود که چون انگیزه باعث علاقه‌مند شدن دانش‌آموزان به مطالعه و یادگیری می‌شود این در حالی است که تأثیر منفی استفاده مفرط و اعتیاد گونه فناوری‌های جدید همچون تلفن همراه هوشمند بر کیفیت خواب، توجه و تمرکز و وظیفه‌شناسی دانشجویان و دانش‌آموزان بررسی و تأیید شده است (۵۵). بنابراین دانشجویان و دانش‌آموزان معتاد به تلفن همراه هوشمند، طولانی مدت ذهن و جسم خویش را درگیر این تکنولوژی کرده و از اهداف اصلی خود یعنی توجه، یادگیری و پژوهش دور می‌مانند که این خود بر نتایج و عملکرد تحصیلی آنان تأثیر منفی گذاشته و بالطبع این نتایج پایین و گاهی شکست تحصیلی، بر علاقه‌مندی و انگیزه پیشرفت دانش‌آموزان تأثیرگذار بوده و در نتیجه یک چرخه منفی شکل می‌گیرد (۵۶، ۵۷). در نهایت یافته‌های این پژوهش نشان داد که اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی می‌تواند به صورت مستقیم و غیرمستقیم با نقش تعدیلگر همبستگی منفی بر انگیزش پیشرفت تحصیلی و خودکارآمدی داشته است. نتایج مطالعه حاضر با نتایج پژوهش یزدانی حاجی میر و جعفری (۴۵) و شریفی و سعیدی (۴۶) نیز همسو می‌باشد. به این

صورت که نتایج پژوهش یزدانی حاجی میر و جعفری (۴۶) نشان داد بین میزان استفاده از شبکه‌های مجازی با خودکارآمدی تحصیلی در سطح ۰/۰۵ و انگیزش پیشرفت تحصیلی با خودکارآمدی تحصیلی در سطح ۰/۰۱ رابطه معکوس و معناداری وجود دارد؛ یعنی بین میزان و نوع استفاده از شبکه‌های مجازی با خودکارآمدی تحصیلی و انگیزش پیشرفت تحصیلی با خودکارآمدی تحصیلی رابطه معکوس و معناداری وجود دارد. همچنین شریفی و سعیدی (۴۶) در مطالعه‌ای به بررسی رابطه بین سازگاری اجتماعی و خودکارآمدی با اعتیاد به اینترنت در بین دانش‌آموزان دبیرستانی شهر گرگان پرداختند. نتایج نشان داد که بین سازگاری اجتماعی و خودکارآمدی با اعتیاد به اینترنت در بین دانش‌آموزان رابطه معنادار وجود دارد. همچنین سازگاری اجتماعی و خودکارآمدی قادر است اعتیاد به اینترنت در بین دانش‌آموزان را پیش‌بینی نمایند.

اما ذکر این نکته ضروری می‌باشد که پژوهش‌های انجام گرفته بیشتر به نقش جداگانه هر یک از متغیرها تأکید داشته‌اند، اما مرور پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که پژوهشی که به ارتباط سه متغیر (خودکارآمدی، اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی و انگیزه پیشرفت تحصیلی) پرداخته باشد، مشاهده نشد. بنظر می‌رسد دلیل احتمالی همسویی نتایج پژوهش‌های صورت گرفته با پژوهش حاضر این باشد که اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی، علاوه بر اینکه می‌تواند موجب تخریب سلامت، روابط، احساسات و نهایتاً روح و روان دانش‌آموزان گردد، بلکه پیشرفت تحصیلی را نیز کاهش می‌دهد؛ چرا که ورود فناوری‌های جدید به زندگی علی‌رغم امکاناتی که برای انسان‌ها داشته همواره با آسیب‌هایی همراه بوده است. شبکه‌های اجتماعی بخاطر جذابیت‌هایی که برای دانش‌آموزان علی‌الخصوص دانش‌آموزان دارند سبب شده‌اند تا بسیاری از دانش‌آموزان زمان خود را صرف استفاده و کار با آن کنند به همین دلیل دانش‌آموزان در حد توانایی، استعداد و شایستگی خودشان عمل نکرده و پایین‌تر از حد انتظار فعالیت نمایند.

نتیجه‌گیری

نتایج نشان داد که بین اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی با خودکارآمدی و بین اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی و انگیزه پیشرفت دانش‌آموزان همبستگی منفی و معنادار وجود دارد.

کد ۱۰۱۴۸۰۰۶۰۵۴۳۴۸۵۱۳۹۸۱۶۲۲۶۱۳۵۵ در دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز در سال ۱۳۹۹ می‌باشد. بدین وسیله از زحمات تمامی مسئولان خدمت و دست اندرکاران دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز تقدیر و تشکر بعمل می‌آید.

تضاد منافع

نویسندگان این مقاله هیچگونه تضاد منافی گزارش نکردند.

References

1. Abedini Y. [Predicting student's academic achievement according to their self-efficacy beliefs, socio-economic status, and academic disciplines in students]. *Journal of Contemporary Psychology*. 2011; 6 (2): 57- 70.
2. Bandura A. Toward a psychology of human agency. *Perspectives on Psychological Science*. 2006; 1(2): 164-180. <https://doi.org/10.1111/j.1745-6916.2006.00011.x> PMID:26151469
3. Ashoori J. [Relationship between academic achievement and self-efficacy, critical thinking, thinking styles and emotional intelligence in nursing students]. *Scientific Journal of Hamadan Nursing & Midwifery Faculty*. 2014; 22 (3): 15-23.
4. Etemadi O, Saadat S. [Role of family health and attachment styles in prediction of students' academic self-efficacy]. *Education Strategies in Medical Sciences*. 2015; 195-201 :(4)8
5. Bandura A. Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning. *Journal of Educational Psychology*. 1993;117-48 :(2)28 .
6. Samareh S, Kezri Moghadam N. [Relationship between achievement goals and academic self-efficacy; Mediation role of academic engagement]. *Education Strategies in Medical Sciences*. 2016; 8 (6):13-20.
7. Samavi SA, Ebrahimi K, Javdan M. [Relationship between academic engagements, self-efficacy and academic motivation with academic achievement among high school students in Bandar Abbas]. *Biquarterly Journal of Cognitive Strategies in Learning*. 2017; 4 (7): 71- 92.

پیشنهاد می‌شود که برای دانش آموزان فضاهای مفرح ورزشی و علمی ایجاد نمایند تا دانش آموزان به جای گذراندن اوقات خود با شبکه های اجتماعی، به تفریحات فیزیکی بپردازند. از محدودیت های مطالعه حاضر می‌توان به محدود بودن جامعه آماری به دانش آموزان دوره دوم متوسطه اشاره نمود که در تعمیم نتایج باید احتیاط نمود.

سپاسگزاری

مقاله حاضر از رساله دکتری دانشجو سعید اصغری گنجی به راهنمایی آقای دکتر محمدرضا اسماعیلی با

8. Rahmani SA. Causal relationships between the orientation of academic achievement and performance goals with the mediation of self-efficacy, learning styles and cognition in undergraduate students of Shahid Chamran University of Ahvaz. PhD Thesis in Psychology, Faculty of Educational Sciences and Psychology, Shahid Chamran University of Ahvaz. 2013 .
9. Teymouri Fard AA, Folad Chang M. [The role of metacognition, intelligence and self-efficacy in the academic achievement of first year high school students]. *Journal of Teaching and Learning Studies*. 2012; 2 (2): 117- 135.
10. Elahi Motlagh SH, Amrai K, Yazdani M, Abderahim H, Soury H. The relationship between self-efficacy and academic achievement in high school students. *Journal of Procedia Social and Behavioral Sciences*. 2011; 15 (2): 765-768. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.03.180>
11. Cassidy S, Eachus P. Learning Style, Academic, Belief Systems, Self-report student proficiency and academic achievement in higher education. *psychology, educational psychology. An International Journal of Experimental Educational Psychology*. 2000; 20 (3): 307-322. <https://doi.org/10.1080/713663740>
12. Sohrabi Z, Ghovati F, Mir Hoseini FA, Hoseini F. [The relationship between achievement motivation, time management and academic achievement in undergraduate students of Iran University of Medical Sciences]. *Razi Journal of Medical Sciences*. 2016; 23 (150): 35- 45.
13. Lepp A, Barkley JE, Karpinski AC. The relationship between cell phone use, academic performance, anxiety, and Satisfaction with Life in college students. *Journal of Computers*

- in Human Behavior. 2014; 31 (1):343-350.
<https://doi.org/10.1016/j.chb.2013.10.049>
14. Rio JM. Motivation and excitement. Translation: Yahya Seyed Mohammadi. Tehran: Edited. The 4th edition. 2004.
 15. Seif AA. New Educational Psychology. Psychology Journal of Learning and Teaching. Publication of the 7th edition. 2013.
 16. Wilkesmann U, Fischer H, Virgillito A. Academic motivation of students- The German Case. (2012): 1-19. From [http:// www.zhb.tu-Dortmund.de/Downloads](http://www.zhb.tu-Dortmund.de/Downloads).
 17. Vahedi S, Esmaeel-Poor K, Zamanzadeh V, Atae Zade A. [The nursing student's motivational profile and its relationship to their academic achievement: A person-oriented approach]. Quarterly Journal of Nursing Management. 2012; 1(1):36-46.
 18. Arian M, Bagher Oghazian M, Amini Z, Khosravipur A, Abaszadeh F. [The relationship between internet addiction and social network with academic motivation in students, Bojnord University of Medical Science]. Journal of Nursing Education. 2018; 7 (2):62-69.
 19. Karimian J, Agha Hosseini T, Shekarchizadeh P, Sharifiana M, Mousavi Nafchi SM. [The role of leisure time emphases on physical activities on social capital (social norms, Participation) in Faculty Members of Isfahan University of Medical Sciences]. Journal of Health System Research. 2013; 9(11):1167-1177.
 20. Einarsdóttir G A. Social network site usage among adolescents: effects on mental and physical well-being. Department of Psychology, School of Business. 2015
 21. . Andreassen CS. Online social network site addiction: A comprehensive review. Journal of Current Addiction Reports. 2015; 2 (2): 175-184.
<https://doi.org/10.1007/s40429-015-0056-9>
 22. Reinecke L, Meier A, Beutel ME, Schemer C, Stark B, Wölfling K, Müller K.W. The relationship between trait procrastination, internet use, and psychological functioning: Results from a community sample of German Adolescents. Frontiers in Psychology. 2018; 9 (11): 913- 932.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.00913>
PMid:29942268 PMCID:PMC6004405
 23. Chou C, Condrón L, Belland J. A review of the research on internet addiction. Journal of Educational Psychology Review. 2005; 17 (4): 363-388.
<https://doi.org/10.1007/s10648-005-8138-1>
 24. Junco R, Heiberger G, Loken E. The effect of Twitter on college student engagement and grades. Journal of Computer Assisted Learning. 2011; 27 (2): 119-132.
<https://doi.org/10.1111/j.1365-2729.2010.00387.x>
 25. . Junco R, Cotton S. The relationship between multitasking and academic performance. Journal of Computers & Education. 2012; 59 (4): 1-10.
<https://doi.org/10.1016/j.compedu.2011.12.023>
 26. Heffner T. The effects of social media use in undergraduate students. Master thesis, Rowan University. 2016.
 27. Mohammadi DA. [Predicting academic procrastination based on homework value components in 10th grade students in Tabriz]. Master Thesis, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Tabriz. 2014.
 28. Shahroudi S, Soltani F, Nouri N, Rigi A. [The relationship between cell-phone addiction with the academic achievement motivation and academic performance of students in Khash Baluchestan]. Shenakht Journal of Psychology and Psychiatry. 2019; 5 (6): 57- 70.
 29. Ahmadi H, Mansouri F, Shah Cheragh SA. [Investigating the harmful dimensions of using virtual social networks among the youth of Kermanshah]. Journal of Participation and Social Development 21 1- (2) 1 ; 2016 .
 30. Delshadi Z, Qorbani M, Delshadi M, Safari O, Pashaei T, Mansourian M. [Survey of social networking usage and its relationship with the study status of students of Ilam universities 2015]. Rahavard Salamat Journal. 2016; 2 (2): 32- 41.
 31. Komleh RM, Hosseini AF, Fata L, Mirhosseini F, Bigdeli S. [Investigating the relationship between internet addiction and academic achievement of medical students (2013)]. Iranian Journal of Health, Safety and Environment. 2016; (2) 3 7-19.
 32. Kandemir M. Predictors of academic procrastination: coping with stress, internet addiction and academic motivation. World Applied Sciences Journal. 2014; 32930-8:(5) .
 33. Chen SY, Fu YC. Internet use and academic achievement: gender differences in early adolescence. Journal of Adolescence. 2009; 44

- 797-812 : (176).
34. Chen Y.F, Peng S.S. University students' Internet use and its relationships with academic performance, interpersonal relationships, psychosocial adjustment, and self-evaluation. *Journal of Cyber Psychology, Behavior, and Social Networking*. 2008; 11(4):467-9. <https://doi.org/10.1089/cpb.2007.0128> PMID:18721095
 35. Sheree M, Maddux J. The Self-Efficacy Scale: Construction and validation. *Journal of Psychological Reports*. 1982; 51 (?): 663-671. <https://doi.org/10.2466/pr0.1982.51.2.663>
 36. Barati Bakhtiari S. [Investigating the simple and multivariate relationship between self-efficacy, self-efficacy and self-esteem with academic performance in students]. Master Thesis in Psychology. Faculty of Educational Sciences and Psychology. Shahid Chamran University of Ahvaz. 1997).
 37. Asgharnezhad T, Ahmadi Deh Qhotbeddini M, Farzad VA, Khodapnahi MK. [Study of psychometric properties of the general evil self-efficacy scale]. *Journal of Psychology*. 2006; 10 (3): 262- 274.
 38. Hermans H. A questionnaire measure of achievement motivation. *Journal of Applied Psychology*. 1970; 54 (4): 353-63.
 39. Sohrabi Z, Ghovati F, Mir Hoseini FA, Hosseini F. [The relationship between achievement motivation, time management and academic achievement in undergraduate students of Iran University of Medical Sciences]. *Razi Journal of Medical Sciences*. 2016; 23 (150): 35- 45.
 40. Shokrakan H, Najarian B, Shahni Yeylugh M, Boroumandansab M. [Investigating the simple and multiple relationship between creativity, achievement motivation and self-esteem with entrepreneurship in students of Shahid Chamran University of Ahvaz]. *Journal of Educational Sciences and Psychology*. 2002; 3 (9): 1- 24.
 41. Akbari B. [Validity of motivation questionnaire of Heremence on students of high school in Guilan providence]. *Journal of Knowledge and Research in Educational Sciences*. 2007; 4 (16): 73-96.
 42. Khajeahmadi M, Pooladi SH, Bahreini M. [Design and assessment of psychometric properties of the Addiction to Mobile Questionnaire Based on Social Networks]. *Iranian Journal of Psychiatric Nursing*. 2016; 4 (4): 42- 50.
 43. Hair JF, Ringle CM, Sarstedt M. Partial least squares structural equation modeling: Rigorous applications, better results and higher acceptance. *Long Range Planning*. 2013; 46(4): 1-12. <https://doi.org/10.1016/j.lrp.2013.01.001>
 44. Wetzels M, Odekerken-Schröder G, Van Oppen C. Using PLS path modeling for assessing hierarchical construct models: Guidelines and empirical illustration. *MIS Quarterly*. 2009; 1(1): 177-95. <https://doi.org/10.2307/20650284>
 45. Yazdani Haji Mir Z, Jafari A. [Predicting academic self - efficacy based on rate and the type of use of social networks and self-government in students]. Third International Horizontal Conference New in Educational Sciences, Psychology and Social Injuries, New Horizon Science and Technology Association. Tehran. 2017.
 46. Sharifi M, Saeedi M. [Investigating the relationship between social adjustment and self-efficacy with Internet addiction among high school students]. National Conference on Applied Research in Educational Sciences and Psychology and Social Injuries in Iran. Association for the Development and Promotion of Basic Sciences and Technologies and Center for Studies and Research. Tehran. 2015.
 47. Asghari S. [Relationship between purposeful sports leisure with motivation for academic achievement and self-efficacy and the moderating role of social media addiction in high school students in Tehran]. PhD thesis. Islamic Azad University, Central Tehran Branch. 2020.
 48. Naeimi E. [Predicting educational decline based on the extent of using virtual social networks and personal self-worth]. *Journal of Counseling Research*. 2017; 16 (62): 189-206.
 49. Sepahi S, Nosrat Nahouki AA. [The relationship between Internet Addiction and academic success in high school students]. *Journal of Psychological Studies and Educational Sciences*. 2016; 14 (2): 17- 32.
 50. Behboodi MR, Behzadi Rad F. [The relationship between internet addiction and academic achievement among Hormozgan University students]. *Quarterly Journal of Information Technology Management Studies*. 2014; 2 (8): 64-99.
 51. Anand N, Thomas C.H, Jain P.A, Bhat A,

- Thomas C.H, Prathyusha PV, Aiyappag SH, Bhath SH, Youngi K, Cherian AV. Internet use behaviors, internet addiction and psychological distress among medical college students: A multi-center study from South India. *Asian Journal of Psychiatry*. 2018; 37(?): 71-77. <https://doi.org/10.1016/j.ajp.2018.07.020> PMID:30145540
52. Brunborg G S, Mentzoni R A, Frøyland L R. Is video gaming, or video game addiction, associated with depression, academic achievement, heavy episodic drinking, or conduct problems? *Journal of Behavioral Addictions*. 2014; 3(1): 27-32. <https://doi.org/10.1556/JBA.3.2014.002> PMID:25215212 PMCID:PMC4117274
53. Lin MP, Ko HC, Wu JYW. Prevalence and psychosocial risk factors associated with Internet addiction in a nationally representative sample of college students in Taiwan. *Cyber Psychology, Behavior, and Social Networking*. 2011; 14(12): 741-746. <https://doi.org/10.1089/cyber.2010.0574> PMID:21651418
54. Hosseini Beheshtian SM. [The relationship between addiction to internet and personality characteristics among university students in Tehran]. *Journal Management System*. 2012; 3 (1): 79- 96.
55. Martin A. Motivation and academic resilience: Developing a model of student enhancement. *Australian Journal of Education*. 2002; 46 (1): 34-49.
56. Razavizadeh SH, Parandeh A, Rahmati-Najarkolaei F. Pathology of mobile phone use in military university students from the views of media and communications professionals. *Journal of Military Medicine*. 2018; 19(6):595-606.
57. Ganji B, Tavakoli S, Baniyadi Shahre Babak F, Asadi S. [Surveying the relationship between internet addiction and Academic Engagement of students]. *Journal of Education Strategies in Medical Sciences*. 2016; 9 (2): 150- 155.